АННОТАЦИЯ

Диссертации на соискание степени доктора философии (PhD)

по специальности 6D110200-Общественное здравоохранение

Игисенова Альфия Имангалиевна

Научное обоснование совершенствования медико-социальной помощи лицам пожилого возраста на основе изучения потребности в медицинской, социальной и психологической помощи

Актуальность проблемы

В послании Президента Республики Казахстан «Стратегия «Казахстан-2050» от 14 декабря 2012 г. указано, что «новый политический курс состоявшегося государства по дальнейшему развитию страны и вхождению в число 30 наиболее развитых стран мира к 2050 году следует преодолеть разрыв в развитии между странами Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) и Казахстаном во всех сферах экономики и социального развития. В этих условиях национальное здравоохранение должно обеспечить поддержание высокого уровня здоровья, продолжительности и качества жизни граждан наиболее эффективными способами с учетом изменения глобальных и локальных вызовов и главным в государственной политике в сфере здравоохранения должны стать мероприятия по улучшению здоровья населения».

Устойчивая тенденция увеличения доли лиц старшего возраста в Казахстане соответствует общемировому процессу старения населения. Проблема старения не так давно коснулась Казахстана, и как следствие не достаточно детально отражена в нормативно-правовых документах.

Увеличение численности пожилых людей определяет необходимость развития и совершенствования гериатрического направления в работе медицинских структур и в первую очередь структур первичной медико-санитарной помощи (ПМСП) . При предоставлении ПМСП пожилым людям есть существенные особенности, они связаны с множественностью хронической патологии на фоне возрастных функциональных изменений организма, снижением физической активности и высокой зависимости от посторонней помощи.

Таким образом, вопросы совершенствования организации медико-социальной и психологической помощи лицам пожилого и старческого возраста на основе определения их потребностей в данных видах помощи являются весьма важными для системы здравоохранения Казахстана, что и определяет актуальность нашего исследования.

Цель исследования – разработка подходов к совершенствованию оказания медико-социальной помощи лицам пожилого возраста на основе анализа их потребности в медико - социальной и психологической помощи

Задачи

- Изучить международный и отечественный опыт организации медико-социальной и психологической помощи лицам пожилого и старческого возраста на уровне ПМСП;

- Изучить динамику смертности, амбулаторно-поликлинической заболеваемости населения пожилого и старческого возраста г.Алматы за период с 2012 по 2016 гг.

- Определить потребности лиц пожилого и старческого возраста в медико-социальной и психологической помощи путем использования Автоматизированной Экспертной Системы Количественной Оценки зависимости (АЭСКОЗ)

- Изучить факторы, влияющие на качество организации медико-социальной и психологической помощи лицам пожилого и старческого возраста в организациях ПМСП

- Разработать практические рекомендации по совершенствованию медико-социальной и психологической помощи лицам пожилого и старческого возраста в организациях ПМСП

Объекты исследования: мужчины и женщины в возрасте от 60 лет и старше, территориально прикрепленные к ГП№2 и ГП№5 Медеуского района г.Алматы; врачи, медицинские сестры, работавшие в указанных амбулаторно-поликлинических организациях в период исследования. Выбор был обусловлен схожей возрастной структурой пожилого населения Медеуского района и г.Алматы.

Научная новизна:

- Основные потребности лиц пожилого и старческого возраста обусловлены, в основном, состоянием здоровья и наличием хронических заболеваний данной категории население
- Научно обоснована, разработана и апробирована организационно-функциональная модель совершенствования медико-социальной и психологической помощи на уровне ПМСП, основанная на технологии экспертной оценки потребности населения пожилого и старческого возраста в данных видах помощи (АЭСКОЗ)

Практическая значимость

- Определены потребности лиц пожилого и старческого возраста в медико-социальной и психологической помощи в современных условиях.
- Разделение пациентов пожилого и старческого возраста на условные классы по технологии (АЭСКОЗ) позволилоразработать комплекс медико-социальных мероприятий, способствующих удовлетворению потребностей данного контингента в медико-социальной и психологической помощи, как на групповом, так и на индивидуальном уровне

Положения, выносимые на защиту:

1. Потребности пожилых и старых людей в медико-социальной и психологической помощи увеличиваются с возрастом. На первом месте потребности в медицинской помощи, обусловленные высокими показателями заболеваемости. На втором месте потребности в социальной помощи, обусловленные физическим состоянием, возраст-зависимым статусом,

характеризующимся снижением физической активности. На третьем месте потребности в психологической помощи, обусловленные сужением круга общения, эмоциональной и личностной нестабильностью, трудностями социально-психологической адаптации пожилых людей к новым жизненным условиям и событиям.

2. Технология определения индивидуальных особенностей, функционального состояния организма и потребностей пожилого человека в медико - социальной и психологической помощи (АЭСКОЗ) позволило рассчитать основные потребности лиц пожилого и старческого возраста в медико-социальной и психологической помощи на уровне ПМСП.

Публикации. По теме диссертации опубликовано 26 научных работ, в т.ч. 9 - в научных изданиях, рекомендуемых Комитетом по контролю в сфере образования и науки МОН РК, 2 статьи - в зарубежном журнале Research Journal of Pharmaceutical, Biological and Chemical Sciences с импакт-фактором 0,164 (2016 г.) и в журнале Annals of Tropical Medicine and Public Health 0.174 импакт – фактором (2017 ж.), 10 публикации - в сборниках международных и зарубежных конференций.

Внедрение результатов исследования Разработаны и получены свидетельства о государственной регистрации прав на объекты на авторского права на научное произведения «Научное обоснование совершенствования медико-социальной помощи лицам пожилого возраста на основе изучения потребности в медицинской, социальной и психологической помощи», «Егде және қарт жастағы адамдардың медициналық-әлеуметтік көмекке қажеттілігін зерттеу»; получены акты внедрения результатов научно-исследовательской работы в практическое здравоохранение на тему: «Методика рассчета потребности пожилых людей в медико-социальной помощи и ее ориентировочной стоимости», «Система оценки потребности в медицинской помощи пожилым лицам на уровне поликлиники», «Алгоритм проведения ранней скрининг диагностики когнитивных нарушений у пожилых лиц».

Игисенова Альфия Иманғалиқызы

«Медициналық, әлеуметтік және психологиялық көмек қажеттілігін зерттеу негізінде егде жастағы адамдарға медициналық-әлеуметтік көмекті жетілдіруді негіздеу»

6D110200 – Қоғамдық денсаулық сақтау мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған диссертацияның

АННОТАЦИЯСЫ

Зерттеу тақырыбының өзектілігі:

Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 ж. 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы» Жолдауында «мемлекеттің одан әрі дамуы және 2050 жылға қарай әлемнің аса дамыған 30 мемлекеті қатарына кіруі бойынша қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағытына сәйкес Экономикалық ынтымақтастық және даму Ұйымының (одан әрі – ЭЫДҰ) мемлекеттері мен Қазақстан арасындағы барлық экономикалық және әлеуметтік даму салаларында даму бойынша алшақтықты жеңу керек. Мұндай жағдайды ұлттық денсаулықты сақтау денсаулықтың жоғары деңгейін, азаматтардың өмір сүру ұзақтығын және сапасын аса тиімді әдістермен жаһандық және жергілікті қауіптерді ескерумен қамтамасыз етілуі керек және денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік саясаттың ішіндегі ең бастысы халық денсаулығын жақсарту бойынша шаралар болуы керек».

Қазақстанда егде жастағы тұлғалардың үлесін арттырудың тұрақты үдерісі халықтың жалпы әлемдік қартаю үдерісіне сәйкес келеді. Қартаю мәселесі Қазақстанға кейінде ғана әсерін тигізе бастады және оның салдары ретінде нормативтік-құқықтық құжаттамада да жан-жақты жеткілікті көрсетілмеген.

Қарт адамдар санының артуы медициналық құрылым жұмысында, ең алдымен алғашқы медициналық-санитариялық көмек (АМСК) құрылымында гериатриялық бағытты дамыту және жетілдіру қажеттілігін анықтайды. Егде және қарт адамдарға АМСК көрсетуде біршама ерекшеліктер бар, олар ағзаның жасына байланысты қызметтік өзгерістері негізіндегі көптеген созылмалы патологияға, физикалық белсенділіктің төмендеуіне және сыртқы көмекке тәуелділікке жоғары болуына байланысты. Бұл дәрігерлердің, сонымен қатар орта медициналық қызметкерлердің жұмыс жүктемесінің көлемінің үлкен болуымен анықталады.

Сонымен, егде және кәрі адамдарға олардың медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмекке қажеттіліктерін анықтау негізінде аталған көмек түрлерін ұйымдастыруды жетілдіру мәселелері Қазақстан денсаулық сақтау жүйесі үшін айтарлықтай маңызды болып табылады және ол біздің зерттеуіміздің өзектілігін анықтайды.

Зерттеу мақсаты

Егде және қарт адамдардың медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмекке қажеттіліктерін талдау негізінде медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмек көрсетуді жетілдіру жолдарын жасау.

Зерттеу міндеттері

- Егде және қарт адамдарға АМСК деңгейіндегі медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмек көрсетудің отандық және халықаралық тәжірибелерін зерттеу;
- Алматы қаласында 2012-2016 жж. аралығындағы егде және қарт адамдардың өлімі мен амбулаторлық-емханалық аурушаңдығының динамикасын зерттеу;
- Тәуелділіктің Сандық Бағасының Автоматтандырылған Эксперттік Жүйесін (ТСБАЭЖ) қолдану жолымен егде және қарт адамдардың медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмекке қажеттіліктерін анықтау;
- Егде және қарт адамдарға АМСК ұйымдарында медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмек ұйымдастыру сапасына әсер ететін факторларды зерттеу;
- Егде және қарт адамдарға АМСК ұйымдарында медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмек көрсетуді жетілдіру бойынша тәжірибелік ұсыныстар жасау.

Зерттеу нысандары: Алматы қаласының Медеу ауданының №2 ҚЕ және №5 ҚЕ аймақтық негізде тіркелген 60 жастан асқан ер және әйелдер адамдар; зерттеу кезеңінде аталған амбулаторлық-емханалық ұйымдарда жұмыс жасаған дәрігерлер, медбикелер. Таңдау Медеу ауданы мен Алматы қаласының қарт адамдарының ұқсас жас құрылымына байланысты болды.

Ғылыми жаңалығы:

- Егде және қарт адамдардың негізгі қажеттіліктерімен осы категория тұлғаларының денсаулық жағдайлары және созылмалы ауруларының болуымен негізделеді.
- Егде және қарт адамдардың АМСК деңгейінде медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмекке қажеттіліктерін анықтауда тәуелділіктің сандық бағасының автоматтандырылған эксперттік жүйесі (ТСБАЭЖ) технологияларына негізделген жетілдірудің ұйымдастырушылық-қызметтік үлгісі жасалып, негізделіп, апробацияланды.

Тәжірибелік маңыздылығы

- Егде және қарт адамдардың заманауи жағдайда медициналық әлеуметтік және психологиялық көмекке қажеттіліктері анықталды.
- Егде және қарт адамдарды технология (ТСБАЭЖ) бойынша шартты кластарға бөлу аталған контингенттің топтық және жеке деңгейде медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмекке қажеттіліктерін қанағаттандыруға жағдай жасайтын медициналық-әлеуметтік шаралар кешенін жасауға мүмкіндік береді.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

1. Егде және қарт адамдардың медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмекке қажеттіліктері жас келген сайын жоғарылайды. Бірінші орында аурушаңдықтың жоғары көрсеткіштерімен негізделетін медициналық көмекке қажеттілік тұр. Физикалық жағдайымен, физикалық белсенділігімен сипатталатын, жасқа тәуелді статуспен негізделетін әлеуметтік көмек екінші орында. Ал – араласатын адамдардың азаюымен, эмоционалды және жеке тұрақсыздықпен, егде дамдардың жаңа өмірлік жағдайлар мен оқиғаларға бейімделуінің қиындығымен негізделетін психологиялық көмекке қажеттілік үшінші орында тұр.

2. Егде адамдардың жеке ерекшеліктерін, организмнің қызметтік жағдайын және олардың медициналық-әлеуметтік, психологиялық көмекке қажеттіліктерін анықтау технологиясы (ТСБАЭЖ) егде және қарт жастағы адамдардың АМСК деңгейінде медициналық-әлеуметтік және психологиялық көмекке негізгі қажеттілігін анықтауға мүмкіндік береді.

Диссертация тақырыбы бойынша басылымдар

Тақырып бойынша 26 ғылыми еңбек басылып шығарылды, оның ішінде 9–ҚР БҒМ білім және ғылым саласындағы бақылау Комитетімен ұсынылған ғылыми басылымдарда, 2 мақала - шетел Scopus базасында Research Journal of Pharmaceutical Biological and Chemical Sciences импакт-факторы 0,164 (2016ж.) және Annals of Tropical Medicine and Public Health журналында 0.174 импакт – факторы (2017ж.), 10 жарияланым – халықаралық және шетел конференция жинақтарында басылып шығарылды.

Зерттеу нәтижелерін енгізу

«Научное обоснование совершенствования медико-социальной помощи лицам пожилого возраста на основе изучения потребности в медицинской, социальной и психологической помощи» ғылыми туындысына авторлық құқық объектісіне құқықты мемлекеттік тіркеу туралы куәлік дайындалып, алынды;

«Егде және қарт жастағы адамдардың медициналық-әлеуметтік көмекке қажеттілігін зерттеу»; «Методика рассчета потребности пожилых людей в медико-социальной помощи и ее ориентировочной стоимости», «Система оценки потребности в медицинской помощи пожилым лицам на уровне поликлиники», «Алгоритм проведения ранней скрининг диагностики когнитивных нарушений у пожилых лиц» тақырыбтарында ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижелерін денсаулық сақтау тәжірибесіне енгізу туралы Акт қабылданды.

ABSTRACT

of dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD)
on specialty 6D110200 - Public Health

Igissenova Alfiya Imangalyevna

«Scientific basis for improving medical and social assistance for elderly people based on the study of the need for medical, social and psychological assistance»

Relevance of the research topic

The message of the President of the Republic of Kazakhstan «Strategy "Kazakhstan-2050" dated December 14, 2012 states, that "The new political course of the state held on further development of the country and entering the list of the 30 most developed countries of the world by 2050 should bridge the development gap between countries Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) and Kazakhstan in all spheres of economy and social development. In these conditions, national health care should ensure the maintenance of a high level of health, duration and quality of life of citizens in the most effective ways, taking into account the changing global and local challenges and the main in public health policy should be activities to improve the health of the population".

The steady trend of increasing the proportion of older persons in Kazakhstan corresponds to the global aging process. The problem of aging not so long ago touched on Kazakhstan, and as a result is not sufficiently detailed in the normative legal documents.

The increase in the number of elderly people determines the need for the development and improvement of the geriatric direction in the work of medical structures and, first of all, the structures of primary health care (PHC). In the provision of PHC to the elderly, there are significant features, they are associated with a multiplicity of chronic pathology against the background of age-related functional changes in the body, a decrease in physical activity and a high dependence on outside help.

Thus, the issues of improving the organization of medical, social and psychological care for elderly and elderly people on the basis of determining their needs for these types of care are very important for the healthcare system of Kazakhstan, which determines the relevance of our study.

The purpose of the study - development of approaches to improving the provision of medical and social assistance to elderly people on the basis of an analysis of their need for medical, social and psychological assistance.

The objectives of the study:

- to study the international and domestic experience in organizing medical, social and psychological care for elderly and elderly people at the primary health care level.
- to study the dynamics of mortality, outpatient and polyclinic morbidity in the elderly and senile population of Almaty for the period from 2012 to 2016.
- to identify the needs of elderly and senile people for medical, social and psychological assistance by using the Automated Expert System for Quantitative Assessment of Addiction (AECCO).
- to learn the factors that influence the quality of the organization of medical, social and psychological care for elderly people in PHC organizations.
- develop practical recommendations for improving medical, social and psychological care for elderly and elderly people in PHC organizations.

Object of the study: men and women aged 60 years and over, geographically attached to city clinics № 2 and № 5 of the Medeu area of Almaty; doctors, nurses, who worked in these outpatient and polyclinic organizations during the study period. The choice was due to the similar age structure of the elderly population of Medeu area and Almaty city.

The subject of the study: system of organization of medico-social and psychological assistance for elderly and senile at the level of PHC.

Scientific novelty:

-The basic needs of elderly and elderly people are mainly due to the state of health and the presence of chronic diseases.

-The organizational and functional model of improving medical, social and psychological care at the PHC level based on the technology of expert assessment of the needs of the elderly and senile population in these types of care (AECCO) was scientifically substantiated, developed and tested.

Practical significance:

-The needs of elderly and senile people in medico-social and psychological assistance in modern conditions are determined.

-Separation of elderly and senile patients into conditional technology classes (AECCO) allows the development of a complex of medical and social activities that contribute to meeting the needs of this contingent in medical, social and psychological care, both at the group level and at the individual level.

Fundamental principles, brought up for discussion:

1. The needs of older and older people in medical, social and psychological care are increasing with age. In the first place, the need for medical care, due to high incidence rates. The second place is the need for social assistance, due to the physical condition, age-dependent status, characterized by a decrease in physical activity. In third place, the need for psychological help, due to the narrowing of the

circle of communication, emotional and personal instability, the difficulties of socio-psychological adaptation of older people to new life conditions and events.

2. The technology of determining the individual characteristics, functional state of the organism and the needs of the elderly in medico-social and psychological assistance (AECCO) allows us to calculate the needs of elderly and senile people for medical, social and psychiatric care at the primary health care level.

Publications. The main scientific results were published in 26 publications, including: 9 - in journals recommended by the Education and Science Control Committee of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, 2 - in the international scientific journal indexed in the Scopus database, 10 - in the materials of international conferences.

Implementation of research results. Developed and obtained certificates of state registration of rights to objects on copyright for a scientific work "Scientific basis for improving medical and social assistance for elderly people based on the study of the need for medical, social and psychological assistance", "Study of need for medical and social care for elderly and elderly people"; acts of implementation of the results of scientific research into practical public health have been received on the topic: "The methodology for calculating the need of elderly people for medical and social care and its estimated cost", "The system for assessing the need for medical care for elderly people at the polyclinic level", "The algorithm for early screening diagnosis of cognitive impairment in the elderly".